

İhlas
Sürelî Yayınlar

TARİH ve MEDENİYET

Hz. İsa (A.S.) ne
zaman doğdu?

II. Abdülhamid'in
intikamı

Fuad Köprülü

Aziz İstanbul

Müzeler ve
Müzeoloji

Soykırım mı?..
Bedel mi?..

ŞU "ERMENİ MESELESİ" DEDİKLERİ

"Kadınlarımızı duvarlara çivilediler!.."

Can Gözüyle İstanbul

A. Haluk DURSUN

Buyurun İstanbul'un derûnuna birlikte aşına olalım.

Aziz İstanbul'a binbir tepeden bakmak

İnsan ilk gördüğüne şöyle

bir uzaktan bakar, onu

şöyle bir süzer, tepeden

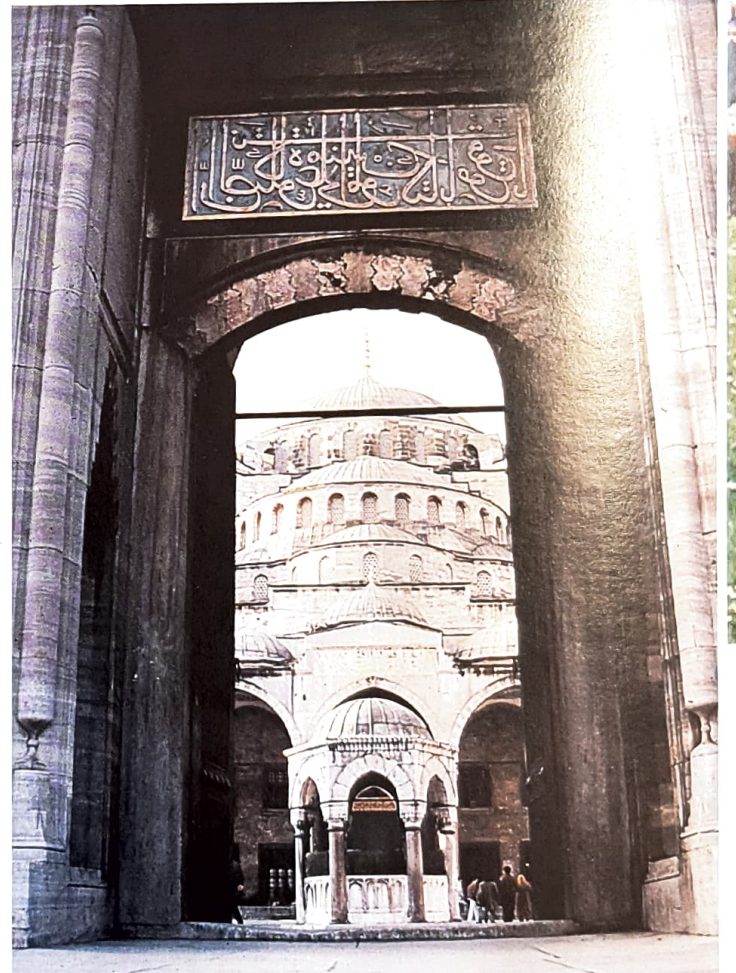
tırnağa inceler. İstanbul'a da

öyle, önce bir tepeden bakmalı,

ama İstanbul'a İstanbul'un

dışındaki tepelerden bakmalı.

Sultanahmet'e öyle doğrudan turistler gibi girivermeyin. Arasta'ya inen yolun üzerindeki tepeciğe çıkın, Hünkar Kasrı üzerinden kubbe ve minarelerini bakışlarınızın içine hapsedin. Yok daha manevi hisler uyandıran, daha deruni tadlar ortaya çıkaran bir ziyaret isterseniz İbrahim Paşa Sarayı'na arkanızı dönüp, caminin avlu kapısından içeri girip, o taş merdivenleri ağır ağır çıkararak gözünüzü önce iç avluya, sonra şadırvana ve daha sonra birer birer, kubbelere yöneltin. O kubbelerle beraber siz de arşa yükselin.

Istanbul bir sultanlar şehri yahut şehirlerin sultanı. O güzide şehrin, o mübarek Belde-i Tayyibe'nin fethinde bulunanlara, feth-i mübinden sonra da o Dersaadet'te oturanlara ne mutlu...

Eskiler şerefü'l-mekân bi'l-mekin demişler. Bir beldenin kıymet ve şerefi orada oturanlara bağlı. Yüzlerce yıl bu tarihî beldeye ne kadar çok mübarek insan şeref katmış. Taa *Ebâ Eyüb El-Ensari Hazretle-*

ri'nden, *Akşemseddin Hazretleri*'ne, *Sultan Fatih*'ten, nice Sultanü's-şueraya kadar.

Ya şimdi bu tarihî şehre şeref katan mübarekler nerede? Ama, şehrin tarihî şahsiyetleri, zamana damgasını vuran, mekâna ağırlığını koyan müşidleri, o güzel insanları, o güzel atlara binip gitseler de, bu şehrin "*tarihî dokusu*" yerinde durmuyor mu?

"Nerede o eski mekânlar, eski insanlar, eski zamanlar" demek, bize nostaljik duygular ötesinde ne kazandırır? Yeni nesillere

Büyük Çamlıca Tepesi'nden baktığınızda taa Sarayburnu'ndan Boğaziçi'nin derinliklerine kadar çok geniş bir perspektifle İstanbul'u seyretmek mümkündür.

sadece göremedikleri güzellikleri, yetişemedikleri devirleri, tanıyamadıkları insanları, artık unutulmuş tadları, duyulmayan kokuları anlatmak yerine, gelin "hâl-i hazır" dile getirelim, o çok güzel deyişle "ele geçmezse eğer sevdiğimiz, eldekini sevelim, sevdirelim."

İşte bu "İstanbul'un derûmuna aşına

olma" yazılarından maksat, öncelikle İstanbul'a nerelerden, nasıl bakılacağını, hangi büyük camileri sırasıyla görmek gerektiğini göstermek. Sadece görmenin değil, hangilerinin içine girip mesela bir bayram namazı kılınması gerektiğini açıklama dışında; mimarisindeki taş işçiliğinden sakıflı çatısına, kapısındaki bronz tokmaktan sedif işine kadar pek çok güzel

güzelliklere sahip hangi küçük camilerin bulunduğunu anlatmak. Daha sonra ise medreseden türbesine, handan hamamına ve dahi kapılarının üstünde, alınlarının ortasında yer alan nice Osmanlı arması, padişah tuğrası, hattat kitabesinin var olduğunu, bazılarının da var iken nasıl yok olduğunu izah etmek... Bütün bunlarla beraber, "İstanbul'da ne kadar namazgâh kalmış; hangi caminin duvarında, türbesinin içinde çinisi kalmış, bunlardan hangileri görülmezse olmaz imiş, hangilerinde çifte vav ve kuş evi varmış" şeklinde İstanbul'da yaşama sanatının detayları da unutulmamaktadır.

İstanbul'u elde-

kiyle sevmek, eldekinin kıymetini bilmekle olur. Biz boyumuzu aşsa da "min gayr-i had-din" diyerek, bu işin üstadlarından, pirlere destur alarak, kendi çapımızda bir gayrete girişip "bu şehir-i İstanbul'u" görmeyenlere göstermek, görenlere "can gözüyle" bir daha baktırmak istiyoruz. Bu bizim delâletimiz turistik manada bir rehberlik değil, tarihî ve bedii manada bir "delil olmaya soyunmak"tır.

"Beni seven arkamdan gelstin" demek yerine "İstanbul'u seven peşime düşsün" diyerek yola çıkıyoruz. Gelin bu şehir-i İstanbul'un derûnuna aşına olalım.

İnsan ilk gördüğüne şöyle bir uzaktan bakar, onu şöyle bir süzer, tepeden tırnağa inceler. İstanbul'a da öyle, önce bir tepeden bakmalı, ama İstanbul'a İstanbul'un dışındaki tepelerden bakmalı. Malûmu ilâm etmeye lüzum yok ancak yine de hatırlatmakta fayda var. Yedi tepe üzerinde kurulu İstanbul, sur içindeki İstanbul'dur. Yani "Nefs-i İstanbul". Biz bu yazımızda Bilâd-ı Selâse'nin Eyüb, Üsküdar, Galata-yânısına, bütün bir İstanbul'u Boğaziçisi'yle, sur dışısıyla kastediyoruz. İşte o tarihî sur içi İstanbul'una bakmanın en iyi yerleri nerelerdir?

İşte İstanbul

Bir şehrin silüeti, bir şehrin panoraması, görüldüğü yere göre çok değişir. Bakmasını bilmek kadar, bakılacak yerde durmasını bilmek de önemlidir.

Meşhur İtalyan seyyah, edebiyatçı Edmondo De Amicis, İstanbul'u Marmara denizinden girişte ilk defa gören meraklı seyyahların ki bunlar arasına Lamartine de dahildir- "İstanbul bu mu?" diye sorduğunu ve "ne hayal kırıklığı!" diye bağırdığını anlatır. Ama esas İstanbul Sarayburnu'nu döner döner karşılarında belirir ve yazarın tâbiriyle "bir haşmet, bir hâz, bir zerâfet" ortaya çıkar ve biraz önce "İstanbul bu mu?" diye bağırarak, O'na burun kıvrarak kaşabalık, sonra Chateaubriand, Lamartine, Gautier ve daha niceleri, tıpkı Edmondo De Amicis gibi bağırırlar: "İşte İstanbul! Muhteşem, muazzam, ulu İstanbul! Yaradana hamdolsun,

Anadoluhisari'nden Kandilli'ye kadarki bölgeyi görmenin en iyi yolu ise Rumelihisari'nin bir burcunun tepesine çıkıp oradan temaşa etmektir.(Üstte)

Kandilli sırtlarında Adile Sultan Sarayı'nın bulunduğu tepeye çıkıp da Boğaziçi'nin derinliklerine baktığınızda Rumelihisari'nden Anadoluhisari'ne kadarki her iki yakayı görmek mümkün. Aynı manzaranın daha geniş bir perspektifi de Çubuklu Hidiv Kasrı'nda seyredilebilir.(Ortada)

İstanbul'da bir gün mutlaka Ada vapuruna binmeli, dışarıya sol tarafa oturmalı ve denizden şehre girişin o güzel manzaralı tadını çıkarmalısınız.(Alta)

yaratılmışsa şân olsun!"

Bu şekilde anlatılan İstanbul'u hâlâ görebilmek, bazen adalardan gelen, bazen Kadıköyü'nden geçen yolcu vapurunun güvertesinde oturmakla olabileceği gibi, manzaranın 5-10 dakikaya sığmaması, sindire sindire, doya doya olması için mekân seçmek, bir tepeye çıkmak gerekir. İşte orası Üsküdar'ın İhsâniye-Salacak arasındır. Topkapı Sarayı'nı, Halic ağzını, en güzel oradan görebilirsiniz. Yok eğer daha güzel bir perspektif, daha hâkimane bir nazar isterseniz, buyurun Galata Kulesi'ne. Bir taraftan Halic'e, diğer taraftan Üsküdar üzerlerinden Boğaziçi'ne kadar al gözüm seyreyle...

Topkapı Sarayı'nda Bağdat ve Revan Köşkları arasındaki İftar Kasrı'ndan İstanbul'a, Halic'e, köprülere; Mecidiye Kasrı'ndan Marmara'ya, Kadıköyü'ne, Boğaz'a, hatıta güzel havalarda adalara bakmak ne hoştur!

Boğaz'ın girişinin Dolmabahçe'den Orta köy'e kadarki sahasını temaşa etmek ve Kayışdağı'ndan güneşin doğuşunu seyretmek için Büyük Çamlıca'ya, adalardan Sarayburnu'na kadarki alanı görmek ve Topkapı üzerinden güneşin batışını seyretmek için Küçük Çamlıca'ya çıkın.

Fethi Paşa Korusu'ndan Cırağan ve Fer'iye Sarayları'na söyle bir karşıdan bakabileceğiniz gibi, sairin

"Göt bu mevsimde gurub vakti Cihan-gir'den bak

Bir zaman kendini karşındaki rüyaya bırak beyitindeki mânâyı uygunluk için de Cihangir sırtlarına oturun. Oradan da Park Otelinin altındaki Cennet Bahçesi'nden, sanki Dolmabahçe Bezm-i Alem Camii'nin minarelerinde oturuyormuş hissini tadın. Bu günlerde artık oraların kapatıldığını, içeri girmenin zorlaştığını belirtenlere, haydi biraz gayret diyerek; *"ziynet-i kühsarı Beşiktaş"* olan bir mekânın pirinden (*Yahya Efendi Hazretleri*) destur almak, ayak ucunda Fatiha okumak şartıyla, kible penceresindeki taşlıktan, Fethi Paşa Korusu'ndan Beylerbeyi'ne, Paşalimanı'ndan Üsküdar'a kadarki manzarayı temaşa edin.

Körfezdeki dalgın su

Cengelköy koyunu Sadullah Paşa Yalı-sı'ndan Sultan Vahdetin Kasrı'na kadar doya doya seyretmek için ise Beylerbeyi'nde Mehpare Başaran Sokağı'na çıkın.

İstanbul'un sur içinde yedi tepesi vardır demistik. Sur dışında da mübarek bir tepesi var: Yüsha tepesi. Oradan Beykoz'a, Kavaklar'a, Sarıyer'e, yeşillikler ötesi maviliklere giden bir yolla bakmak mümkün.

Çubuklu Hidiv Kasrı'ndan Emirgân'ı, İstinye Koyu'ndan Anadoluhisarı'nı, Otağtepe'den Rumelihisarı'nı, Rumelihisarı Şehitlik'ten Küçüksu'yu, Kandilli sırtlarındaki Adile Sultan Sarayı duvarının dibinden Anadoluhisarı ve Göksu'yu seyreyleyin; *"körfezdeki dalgın suya bir bak"* diyebilmek

için Kanlıca Mihrabad Korusu'ndaki fıstıkçanı dibini, Bebek'te temaşa-ı âb eylemek için Robert Koleji bahçesini tercih edin; Boğaziçi'nde bir balıkçı köyü görmek için Rumelikavağı'nın tepesinden liman içine doğru bakışlarınızı indirin; yahut daha vahşi, daha tabii bir manzara için Anadoluhisarı'nda Ceneviz Kalesi'ne kadar lutfedip çıkmanız lâzım.

Halic'in kokusunu duymadan manzarasını görmek için Yavuz Sultan Selim Camii türbe tarafındaki duvar dibine gidin. Orada o kahraman sultana bir Fatiha okuyup, sonra Galata'ya, Kasımpaşa'ya, taa Sultanahmed içlerine kadar İstanbul'a bakın.

Eğer Topkapı'daki anıtmezara Cumhuriyet dönemi şahsiyetlerini -Menderes, Özalziyarete giderseniz, oradan nazarlarınızı İstanbul'un yedinci tepesi üzerinde bulunan Edirnekapısı'ndaki Mihrimah Sultan Camii'ne çevirin ve *Koca Mimar Sinan*'in eserini bir görün.

Sirkeci'den banliyö trenine binip Koca Mustafa Paşa'ya gelirken pencereden yukarılara doğru bakarak, bir başka tepedeki Cerrah Paşa Camii'ni seyredin.

Eyüb Sultan'dan Zal Mahmut Paşa'ya kadar uzanan, taa Defterdar'a çıkan manzarayı görmek için Pierre Loti kahvesine kadar yürüyüp, orada bir nefeslenip çay içerken aşağılara seyre dalın.

"Adalardan bir yar gelir bizlere" diyenler, tıpkı *Ahmed Rasim* gibi Moda burnunu yahut şu günlerde çok *"moda"* olan Fenerbahçesi'ni tercih edebilirler.

İşte böyle... İstanbul'a uzaktan bir bakış atmanın bir yeri, raconu; hatta mevsimi, eski tabirle *"vakt-i merhunu"* vardır.

Beylerbeyi Camii'nin önündeki sebilin karşısında oturup, Boğaziçi'nin o en güzel halleriyle erguvanlarını Mayıs başında seyredilmek bile, bir bilgiden kaynaklanan zaman ve mekân secimi değil midir?

Sadece şehrin geneline, silüetine değil; özeline, bir müşahhas eserine bakılırsa, o mekâna can gözüyle bakılacak noktanın seçiminde bile isabet kaydedilirse, seyrin lezzetinde bir artış olur. Misal mi istersiniz, ya gidip Süleymaniye'ye doğrudan avlu kapısından girerek bakın, ya da benim size tekelif edeceğim gibi yapın. Tepebaşı'ndan, Unkapanı Köprüsü sırtlarından, Kasımpaşa Halıcıoğlu tarafından uzaktan baka baka gelin, eski Perşembe Pazarı'ndaki Sokullu Camii avlusunda şöyle bir durun, nefeslenin, doya doya seyredin. Yahut önce Eminönü'nden Galata köprüsü ayağına bakın ve son bir gayretle Zeyrek Camii önündeki düzlüğe kadar yürüyüp oradan Süleymaniye'yi bir kucaklayın da, Süleymaniye'nin tadına nasıl varılmış bir görün. Yok biz bu kadar yolu çıkamayız dersiniz, en azından İstanbul Üniversitesi arka bahçesinden şöyle bir gözatıverin. Bakalım bana hak veremeyecek misiniz?

Bahar ve İstanbul

İrmakların altında başka ırmaklar akar
Pervâne olur gökler bir kerre görmek için
Bu şehre dalga dalga nice bayraklar akar
Uçuşur kubbelerden bir zerre görmek için

Erguvanlar sabırsız ve lâleler mağrurdur
Sümbüller mütebessim, menekşeler yorgundur
Gül her zaman taptaze ve dâimâ vakurdur
Gönüller yâr'dan önce İstanbul'a vurgundur

Kucaklayıp nice gül, güler Süleymaniye
Abdest alan kulların gözyaşı kubbe olur
Nasib olmaz elbette böyle aşk her fânîye
O küçük türbesinde Sinan'im habbe olur

Bırak biraz ağlasın başını eğip yere
Kaç asır kan damlatan muhtedî Ayasofya
Şahittir Sultanahmed O'ndaki bu kedere
Cennet gülü Fâtihi'nin mâbedi Ayasofya

Güvercin duâları yükselen Eyyüb Sultan
Hakk'a teslim olarak tevâzû üzere bekler
Eğilir huzurunda her cülûsda bir Hâkan
Tarihi tesbih gibi dizerek gelecekle

Uzakta Çamlıca'yla yarışır Yeni Cami
"O senin iki tepen bir kubbeme dar gelir"
Gün olur deryalara karışır Yeni Cami
"Ezan sesi duydukça sanki bana yâr gelir"

Hâlâ terlemektedir ayakta Yavuz Selim
Kimbilir beklediği Ol Rasûl-i Zîşandır
Ulaşmaz mı Allah'ım o mes'ud kula elim
İbret verip ümmete, bir an olsun utandır

Fâtihi'nin medresesi yıkılır hicrân ile
Ne kuş vardır damında, ne Kuşçu göğe bakan
Buluşmaz kaç asırdır Sadâ-yı Kur'an ile
Her hücreyi karanlık, bulunmaz kandil yakan

Özletir âhireti yemyeşil mezarlıklar
Eskimez yazıların altında kimler yatar
Hükümsüzdür toprakta her türlü pazarlıklar
İmanlı gönüllere dem-be-dem ibret satar

Cehennem korkusu mu ağılatır çeşmeleri
Kalmamış bir damla yaş o âmâ gözlerinde
Hangi sevda gönülden dağıtır çeşmeleri
Kesilmiş sîneler taş, o âmâ gözlerinde

Çeşmelerin gözüne sürünsün bir gonca gül
Bağrıdaki yarayı râyihası kapatsın
Açılın ufuklarda sulara doyunca gül
Ve gidip ol Ravza'da Pâ-yi Rasûl'e yatsın

Gözleri ufuklarda aşkı arar Mihrimah
Sarılip ağlayarak celi sülüs hat'lara
Yeniden doğar belki güneş gibi her sabah
Bırakıp gitmez bizi, binip iyi atlara

Bekler Şeyh Hamdullah'ı elinde hokka ile
Bir ibadet zevkinde Veli Sultân Bâyezid
Sığmamış hiçbir zaman ondaki sevda dile
Kalem gibi yaralı ağlayan Can Bâyezid

Bu güzel mabedleri Cennet'e al Ya Rabbi
Savrulmasın o günde hallaç pamuğu gibi
Cennetlik kullarını zikrine sal Ya Rabbi
Sensin elbet güzelin, güzelliğin sahibi

Ekrem KAFTAN